

ΕΧ-Ευχαριστώ πολύ τον κ.Φώτη Μωρόγιαννη που με κάθε ευκαιρία βρίσκεται στο στούντιο της εκπομπής μας, τον γνωστό ψυχίατρο της πόλης μας. Έχουμε πολλά να συζητήσουμε, τόσο για τον σχολικό εκφοβισμό, όσο και να δώσουμε την ευκαιρία σε κάποιους γονείς να τηλεφωνήσουν στο σταθμό για να μας μεταδώσουν τους προβληματισμούς τους γιατί πολλοί βρίσκουν μια αντίσταση στα παιδάκια τους, ειδικά τα νεαρά της προσχολικής ηλικίας, αλλά και τα λίγο μεγαλύτερα που πάνε στο δημοτικό, στο να πάνε στο σχολείο. Να εξετάσουμε τους λόγους πίσω από αυτήν την άρνηση αλλά και να δούμε για κάποια δημοσιεύματα του Σαββατοκύριακου από μεγάλες εφημερίδες όπως τα ΝΕΑ, ΤΟ ΒΗΜΑ, για μια μελέτη για το σχολικό εκφοβισμό. Φαίνεται πως στο bullying η Ελλάδα έχει πολύ υψηλή θέση.

ΦΜ-Ευχαριστώ που με καλέσατε και χαίρομαι που είστε πάντα στην επικαιρότητα και στην πρώτη γραμμή των θεμάτων και ιδιαίτερα των δύσκολων θεμάτων που αφορούν την ελληνική κοινωνία. Καταρχήν ας ξεχωρίσουμε τα δυο φαινόμενα, την σχολική άρνηση, την φοβική αποφυγή του σχολείου που περιγράψατε και δεύτερον το φαινόμενο του εκφοβισμού. Ας χρησιμοποιήσουμε την ελληνική λέξη .Η λέξη bullying προέρχεται από το bull που είναι ο ταύρος δηλαδή τα φαινόμενα επιθετικής εκφοβιστικής συμπεριφοράς στο σχολείο, όπως ο ταύρος φοβίζει τα άλλα ζώα ή και τους ανθρώπους. Χρησιμοποιούμε λοιπόν τον όρο σχολικός εκφοβισμός για το ένα φαινόμενο και για το άλλο φαινόμενο, τον όρο άρνηση σχολείου. Καταρχάς η άρνηση σχολείου είναι μια πολύ σοβαρή νευρωτική διαταραχή των παιδιών, ανήκει στις αγχώδεις διαταραχές και αφορά μαθητές της πρώτης δημοτικού κατά κανόνα ή των άλλων τάξεων των διαφορετικών βαθμίδων του γυμνασίου συνήθως, στις ηλικίες 11-12 χρονών έχει ένα peak, παρατηρείται όμως και στο λύκειο. Δηλαδή όπως χωρίζουν οι βαθμίδες, έτσι ακριβώς χωρίζουν και τα φαινόμενα αυτά. Είναι ένα σοβαρό φαινόμενο που μπορεί να έχει κλιμακούμενες επιπτώσεις τόσο στην ψυχολογική κατάσταση του παιδιού, όσο και στην εκπαιδευτική του, γιατί αυτό που θα επηρεαστεί τελικά, είναι η συμμετοχή του παιδιού στο σχολείο με όλες τις μαθησιακές επιπτώσεις που έχει, αλλά και τις κοινωνικές, όσον αφορά την ομαλή του ένταξη. Φυσικά δεν πρέπει να αγνοήσουμε και την καταπόνηση της οικογένειας.

Το φαινόμενο της σχολικής φοβίας, είναι παλιό, το ξέρουμε καλά, παρατηρούνται κάποια κρούσματα κάθε χρόνο και ιδιαίτερα τα κρούσματα αυτά τα εντοπίζουμε στα παιδιά είτε επειδή έχουν κάποια αγχώδη φαινόμενα που σχετίζονται τόσο με τις κοινωνικές συνθήκες της τάξης- που μπορεί να σχετίζονται και με τον σχολικό εκφοβισμό, αλλά μπορεί να έχουν σχέση και με την δομή της οικογένειας και να εκφράζονται ως άγχος αποχωρισμού από την μητέρα και την οικογενειακή «θαλπωρή». Επομένως το ένα φαινόμενο ξεχωρίζεται από το άλλο, αλλά πρέπει να το διακρίνουμε και να μην το συγχέουμε γιατί και οι παρεμβάσεις είναι διαφορετικές, η θεραπευτική αντιμετώπιση πολύ διαφορετική και η πρόγνωση διαφορετική. Το ένα, η σχολική άρνηση, έχει άλλες αιτίες, που κυρίως αφορούν το παιδί και την οικογένεια. Το άλλο, το bullying, έχει περισσότερο κοινωνικά αίτια.

ΕΧ-Ας συζητήσουμε πρώτα για τη σχολική άρνηση γιατί είναι επίκαιρο. Πριν δέκα ημέρες ξεκίνησαν τα σχολεία και έχουμε δεχτεί τηλέφωνα από μητέρες που μας ζήτησαν να μιλήσουμε για το θέμα αυτό, γιατί αν και έχουν περάσει δέκα μέρες δεν μπορούν να πείσουν τα παιδιά τους να πάνε σχολείο και μας έχουν ζητήσει να τους

κατευθύνουμε κατά κάποιον τρόπο. Τελικά χρειάζεται να δούνε κάποιον ειδικό για ξεπεράσει την φοβία το παιδί;

ΦΜ-Σαφέστατα πρέπει να αντιμετωπιστεί σοβαρά το θέμα, δηλαδή επιστημονικά. Κάθε πρόβλημα συμμετοχής του παιδιού και ομαλής ένταξης του στην σχολική τάξη, πρέπει να αντιμετωπίζεται με πολύ σοβαρότητα. Ότι κάνουμε και αφορά τα παιδιά, απαιτεί υπεύθυνους χειρισμούς.

ΕΧ-Θα πρέπει δηλαδή μόλις αντιληφθούμε κάτι να μην το αφήσουμε;

ΦΜ-Ασφαλώς όχι! Καταρχάς πρέπει να το συζητήσουν οι γονείς μεταξύ τους. Να συζητήσει η μητέρα η οποία πρώτη αντιμετωπίζει το θέμα, με τον πατέρα, ο οποίος έχει αφήσει την διαδικασία ένταξης του παιδιού στο σχολείο στον αυτόματο πιλότο, θεωρώντας το, πιθανόν σαν αυτονόητο όπως πιθανώς ίσχυε στα δικά μας τα χρόνια. Σήμερα δεν είναι τίποτε αυτονόητο, πρέπει να τα συζητήσουμε εξ υπαρχής, όλα να τα σχεδιάσουμε ξανά για να δούμε πώς εντάσσονται στους εαυτούς μας και πως εντάσσονται στις ζωές, στις τύχες και στις ψυχές των νεωτέρων κυρίως, γιατί αυτοί αντιμετωπίζουν τα περισσότερα προβλήματα. Η μητέρα λοιπόν πρέπει να εντοπίσει το πρόβλημα, εφόσον ενημερωθεί από τους δασκάλους στο σχολείο, γιατί το φαινόμενο αντιμετωπίζεται στις πρώτες τάξεις του δημοτικού και στο γυμνάσιο, όταν το παιδί αλλάζει βαθμίδα που είναι μια πολύ σημαντική μετάβαση, γιατί ταυτίζεται η μετάβαση αυτή και με την αλλαγή της αναπτυξιακής φάσης του παιδιού, από την οικογένεια στο σχολείο και από την παιδική ηλικία περνάει στην εφηβεία. Οι γονείς θα πρέπει να συζητήσουν μεταξύ τους και μετά μαζί του, ενημερώνοντας το παιδί για την όλη διαδικασία της ομαλής ένταξης του στο σχολείο και φυσικά να διαβεβαιώσουν το παιδί ότι στο σχολείο δεν κινδυνεύει και αυτό πρέπει να το ελέγξουν, και ότι στο σχολείο το παιδί συμμετέχει σε κάτι που αφορά το ίδιο και όχι τους γονείς. Πρέπει να περάσουμε το μήνυμα στα παιδιά ότι η εκπαιδευτική διαδικασία, αφορά τα ίδια, γιατί πολύ συχνά τα παιδιά νομίζουν ότι πάνε στο σχολείο για τους γονείς, για να ησυχάζουν οι γονείς, να ηρεμούν οι γονείς, να έχει η μαμά το πρωινό της ήσυχο για να πηγαίνει για ψώνια, ο μπαμπάς το ίδιο ή ότι οι γονείς απαλλάσσονται από τα παιδιά από την φασαρία τους και την ενόχληση-υπάρχει και αυτή η θεωρία σήμερα. Με αυτήν την προσέγγιση, τονίζεται η ανάληψη της ευθύνης από το παιδί. Όταν το παιδί δεν εντάσσεται ομαλά μέσω της ενεργού συμμετοχής του στην διαδικασία της εκπαίδευσης το αποτέλεσμα είναι να παλινδρομεί, ανάμεσα σε σχολείο -οικογένεια. Και φυσικά σε μια τέτοια αμφιθυμική κατάσταση η οικογένεια κερδίζει εκ των προτέρων. Δηλαδή η οικογένεια προσφέρει ασφάλεια και επειδή σε κάποιες περιπτώσεις η οικογένεια είναι εκ της φύσεώς της, υπερ-προστατευτική, δηλαδή προσφέρει κάτι παραπάνω, υποτιμώντας τις δυνατότητες του παιδιού, πιθανόν από υπερβολική αγάπη, αλλά και του σχολείου ως φυσικού και ασφαλούς χώρου εκπαίδευσης του παιδιού της. Όμως υποτιμάμε το παιδί όταν το προστατεύουμε περισσότερο από όσο πρέπει. Τα όρια, είναι η τέχνη της γονεϊκότητας. Πρέπει να στηρίζουμε το παιδί να αναλάβει την ευθύνη της εκπαίδευσής του. Και από την άλλη πλευρά να αναδείξουμε τον τεράστιο ρόλο του σχολείου. Ευτυχώς στην Ελλάδα το δημοτικό λειτουργεί καλά, έχουμε δασκάλους που είναι κοντά στα παιδιά, και λειτουργούν με ένα πολύ ενδιαφέροντα συντονισμό του παλιού τους ρόλου, κάτι μεταξύ του ρόλου των εκπαιδευτικών του παλιού καιρού και του ρόλου των νέων που έχουν εντάξει στο οπλοστάσιό τους, την νέα γνώση και τις νέες αρχές της παιδαγωγικής. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία που υπάρχουν, το δημοτικό λειτουργεί καλά, κατά την γνώμη μου και αυτό οφείλεται στην ευσυνειδησία και στον επαγγελματισμό των δασκάλων, οι οποίοι έχουν και τον παλιό

και τον καινούριο ρόλο, ομαλά συζεύξει. Αυτή είναι μια διάχυτη εντύπωση και μια διάχυτη εμπειρία που έχω εγώ ο ίδιος μιλώντας με γονείς και βλέποντας οικογένειες με παιδιά του δημοτικού σχολείου.

Τα πράγματα όμως δυσκολεύουν πολύ από εκεί και μετά. Μόλις το παιδί τελειώσει το δημοτικό και πάει στο γυμνάσιο, εκεί αρχίζουν οι εφιάλτες, γιατί το γυμνάσιο είναι το πρώτο σχολείο όπου το παιδί αρχίζει να γεύεται την αποδιοργάνωση της εκπαίδευσης στο σύνολό της, την οποία την βιώνουμε λίγο παραπάνω στο λύκειο και στο πανεπιστήμιο, αλλά η πρόγευση της αποδιοργάνωσης, βιώνεται από το γυμνάσιο. Δυστυχώς δεν υπάρχει η δυνατότητα έγκαιρων παρεμβάσεων, γιατί εκεί δεν έχουμε τους εκπαιδευτικούς ως συμμάχους στην ομαλή ένταξη του παιδιού στην τάξη. Εκεί αρχίζουν τα προβλήματα, και το φαινόμενο της σχολικής άρνησης μπορεί να διαδράμει απαρατήρητο, και να έχουμε παιδιά που μπαινοβγαίνουν μέσα στις αίθουσες χωρίς να έχει γίνει η διάγνωση και η εκτίμηση, χωρίς να έχουν ενημερωθεί οι γονείς και το παιδί να χάνει πολύτιμο χρόνο και να παραμελείται η υγεία του, αλλά και εκεί να αρχίζει εκ παραλλήλου αυτό το φαινόμενο που λέγεται σχολικός εκφοβισμός.

Η σχολική φοβία έχει συχνότητα 5% και χρειάζεται άμεση θεραπευτική παρέμβαση και ψυχολογική αντιμετώπιση, επειδή συχνά τα παιδιά αυτά μπορεί να εμφανίζουν κάποια αγχώδη ή καταθλιπτικά συμπτώματα δηλαδή συννοσηρότητα. Επιπλέον καθοδόν, εξαιτίας της δυσκολίας στην προσαρμογή τους στις κοινωνικές ομάδες αλλά και σε άλλους ρόλους που θα αναλάβουν αργότερα, τα παιδιά αυτά μπορεί να εμφανίσουν χρονιότητα. Όσο πιο έγκαιρα σχεδιαστεί η αντιμετώπιση της σχολικής φοβίας, τόσο πιο έγκαιρα θα είναι τα αποτελέσματα.

ΕΧ-Κύριε Μωρόγιαννη, θέλω να σταθούμε λίγο στα παιδιά του γυμνασίου, που το πρόβλημα μπορεί να μην γίνει αντιληπτό από τον οικογενειακό περίγυρο ή τους καθηγητές του. Τι δείγματα συμπεριφοράς μπορούν να δώσουν αυτά τα παιδιά ;Ποια στοιχεία θα δούμε στο παιδί μας για να μπούμε σε δεύτερη σκέψη;

ΦΜ- Καταρχήν τα παιδιά, όπως είπα και πριν, ή δηλώνουν ευθέως ότι δεν πάνε στο σχολείο, ή φοβούνται να μιλήσουν ή αρνούνται να πάνε και προφασίζονται διάφορες συμπεριφορές ότι είναι άρρωστα, ότι πονάνε, ότι πονάει το κεφάλι τους, πονάει η κοιλιά τους ή το κλασικότερο και πιο συχνό στα αγόρια, πάνε στο σχολείο, μπαινοβγαίνουν απέξω από την τάξη, κάνουν κοπάνα, πάνε στην διπλανή καφετέρια. Πολλές φορές η σχολική άρνηση στα μεγαλύτερα παιδιά μπλέκεται με το σκασιαρχείο, και με την παραβατικότητα αλλά και με παρεξηγήσεις, ότι είναι παιδιά απείθαρχα, τεμπέλικα, αντικοινωνικά κλπ. Πρέπει να το προσέξουμε αυτό και για αυτό δίνουμε πολύ μεγάλη έμφαση στο ρόλο των καθηγητών του γυμνασίου και ιδιαίτερα του γυμνασιάρχη. Εδώ, θα έλεγα ότι θα πρέπει να υπάρχει και ένας καθηγητής υπεύθυνος για κάθε παιδί στο γυμνάσιο. Δεν είναι δυνατόν να είναι όλοι ανεύθυνο-υπεύθυνοι στα σχολεία. Για αυτήν την κρίση που υπάρχει στα σχολεία θα πρέπει να προβληματιστούμε όλοι. Πρωτίστως για την ανασύνταξη του σχολείου, πρωταγωνιστικό ρόλο θα πρέπει να έχουν οι καθηγητές. Οι καθηγητές έχουν τον κύριο ρόλο, τόσο για την ομαλή εκπαιδευτική πορεία, την μάθηση και την ανάπτυξη των νοητικών δεξιοτήτων του παιδιού, όσο και της κοινωνικής του ένταξης μέσα στην τάξη που γίνεται ταυτόχρονα. Το ένα πάει με το άλλο. Η γνώση είναι σχέση, πρέπει να το θυμίσουμε πάλι αυτό. Να μην φτάσουμε στο σημείο τα παιδιά να κάνουν μάθημα κατ'οίκον. Τα παιδιά πρέπει να είναι στην τάξη. Όλα τα παιδιά μαζί.

Επομένως τα πρώτα σημάδια της σχολικής άρνησης και φοβίας, θα δοθούν, είτε από τα σωματικά συμπτώματα του παιδιού, είτε από την ξεκάθαρη διαμαρτυρία του προς τους γονείς και την ανυποχώρητη αντίστασή του να πάει στο σχολείο ή

από διάφορες συμπεριφορές που κινούνται στα όρια της ανοχής στο σχολείο, το γνωστό σκασιαρχείο, ή διάφορες συμπεριφορές που δεν είναι συνάδουν με την ομαλή ένταξη στο σχολείο, το να φεύγει από την τάξη, να φεύγει μια ώρα ή να ξαναμπάνει αργότερα. Τέτοια φαινόμενα δείχνουν τα πρώτα συμπτώματα μιας σχολικής άρνησης και θα πρέπει να εντοπίζονται κυρίως από τους καθηγητές σε μια τέτοια ηλικία και να ενημερώνεται στην συνέχεια η οικογένεια. Πολύ συχνά στην οικογένεια υπάρχουν διάφορα θέματα που δείχνουν ότι το παιδί μπορεί να αντιμετωπίζει προβλήματα, υπάρχουν προβλήματα επικοινωνίας στην οικογένεια, ή ακόμη και σοβαρότερα ψυχοπαθολογικά θέματα που αφορούν τον έναν από τους δυο γονείς ή κάποιο άλλο μέλος. Με αυτήν την έννοια η σχολική άρνηση του παιδιού θα πρέπει να θεωρηθεί και σαν καθρέφτης μιας δυσλειτουργίας της οικογένειας. Αλλά καθήκον του δημόσιου και σοβαρού σχολείου είναι να βοηθήσει και αυτά παιδιά που προέρχονται από δυσλειτουργικές οικογένειες. Καθήκον όλων μας είναι να βοηθήσουμε τους αδυνάτους.

ΕΧ- Είναι αυτό που λέμε ότι σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχει δυσλειτουργικό υπόβαθρο στην οικογένεια .

ΦΜ-Φυσικά και υπάρχει. Σε προσωπικό επίπεδο υπάρχει ατομική ευαλωτότητα κάποιου παιδιού. Στο επίπεδο της οικογένειας, υπάρχει δυσκολία στην λειτουργία της οικογένειας, δηλαδή στην οργάνωση, την δομή και κυρίως την επικοινωνία των γονέων με τα παιδιά. Ως προς την ευθύνη του σχολείου τονίζω ότι καθήκον του σχολείου, το ξαναλέω εμφατικά είναι να βοηθήσει και τους αδυνάτους. Να βοηθήσει τους αδυνάτους, να τους εντάξει στο σχολείο, όπως τα υπόλοιπα παιδιά. Τα δυνατά παιδιά δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα, θα πάνε στο σχολείο, οι γονείς τους έχουν καλή επαφή με την πραγματικότητα, είναι από τους ανθρώπους που είναι καλά προσαρμοσμένοι ή είναι οικονομικά εύποροι, συχνά δεν έχουν πρόβλημα. Με τους αδυνάτους όμως υπάρχει πρόβλημα. Τι κάνουμε με αυτά τα παιδιά; Αυτό είναι το καθήκον μας.

ΕΧ-Να περάσουμε και στο θέμα του σχολικού εκφοβισμού, μιας και που αυτό θα μας απασχολήσει περισσότερο. Έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις. Δεύτερους στην Ευρώπη μας κατατάσσουν.

ΦΜ-Γιατί είμαστε οι πρώτοι που είμαστε εκτός Ευρώπης, εκτός του ευρωπαϊκού πνεύματος. Τό ότι είμαστε οι δεύτεροι, πάλι καλά. Γιατί η ελληνική κοινωνία είναι αντιδημοκρατική, είναι εκφοβιστική, είναι μια απολίτιστη κοινωνία. Εγώ θα έλεγα ότι τα φαινόμενα αυτά που βλέπουμε στο σχολείο, δεν είναι φαινόμενα του σχολείου αυτού καθ' αυτού. Ούτε ξαφνικά ότι βρήκαμε έναν όρο-«σχολικός εκφοβισμός»- και τον περιφέρουμε από εδώ και από εκεί, όπως παλαιότερα τις αυτοκτονίες. Ο σχολικός εκφοβισμός είναι αντανάκλαση του τρόπου που φερόμαστε οι ενήλικες μεταξύ μας, στην βουλή, στο καφενείο, στην εκκλησία, στο δρόμο, στον συνδικαλισμό. Είναι στοιχείο που φαίνεται στη κοινωνική και στην πολιτική μας συμπεριφορά. Εμείς εκβιάζουμε ο ένας τον άλλο. Αν δεν μου κάνεις αυτό, δεν θα σου κάνω εκείνο. Για δείτε πως συμπεριφέρονται τα πολιτικά κόμματα. Για δείτε συμπεριφορές για την εκλογή του προέδρου της δημοκρατίας. Για δείτε συμπεριφορές των συνδικαλιστών στα αιτήματά τους. Για δείτε συμπεριφορές μέσα στη οικογένεια, πώς εκφοβίζει ο ένας τον άλλον. Ο εκφοβισμός, η τρομοκρατία και η αντιδημοκρατική συμπεριφορά είναι διάχυτα φαινόμενα της ελληνικής κοινωνίας. Επειδή είμαστε πρώτοι στον κοινωνικό εκφοβισμό και σε αυτές τις συμπεριφορές, είμαστε πρωταθλητές και τον σχολικό εκφοβισμό.

ΕΧ-Αυτό υπήρχε πάντα;

ΦΜ-Φυσικά και όχι, δεν υπήρχε πάντα.

ΕΧ-Ο σχολικός εκφοβισμός είναι τόσο συχνός λόγω της οικονομικής κρίσης;

ΦΜ-Εγώ νομίζω ότι η οικονομική κρίση παίζει ρόλο, ίσως τον μικρότερο ρόλο. Παίζει πιθανώς έναν ρόλο σε κάποιες περιπτώσεις, αλλά τον κυρίαρχο ρόλο παίζει το διάχυτο κλίμα του εκφοβισμού, της μη ανοχής, της αντιδημοκρατικής συμπεριφοράς και της έλλειψης ανεκτικότητας, αυτό το διάχυτο στοιχείο που είναι έντονο στη ελληνική κοινωνία στις μέρες μας. Ποιο είναι το κεντρικό χαρακτηριστικό του εκφοβισμού; Πού στηρίζεται; Τα παιδιά δεν ανέχονται κάποια άλλα παιδιά και τους επιτίθενται. Το χαρακτηριστικό του σχολικού εκφοβισμού είναι η επιθετικότητα, η έλλειψη ανεκτικότητας και η δυσκολία επεξεργασίας. Δεν ανέχομαι τον χοντρούλη, δεν ανέχομαι την κοπέλα με τα γυαλάκια, δεν ανέχομαι τον κοντούλη, δεν ανέχομαι τον ψηλό, δεν ανέχομαι το παιδί με ειδικές ανάγκες, δεν ανέχομαι το παιδί με μια σχετική αναπηρία, δεν ανέχομαι και τον καλό μαθητή και οργανώνομαι εναντίον του για να του επιτεθώ εγώ και οι συμμορίες για να του δημιουργήσουμε ένα πρόβλημα, να του κάνουμε κάτι το οποίο ασυνείδητα λειτουργεί εκείνη την στιγμή, και δεν μπορεί να ελεγχθεί και να μετασχηματιστεί. Θέλουμε να προκαλέσουμε κάτι σε αυτό το παιδί, χωρίς να ελέγχουμε ακριβώς τι συμβαίνει, επειδή ασυνείδητα το μάθαμε. Και το μάθαμε ασυνείδητα, επειδή το είδαμε, το είδαμε στο σπίτι μας, στην γειτονιά, στο γήπεδο, στην εκκλησία, στο κοινοβούλιο. Επομένως αυτή η συμπεριφορά είναι κυρίαρχη επειδή είναι μαθημένη, επειδή αναπαράγεται, επειδή είναι διάχυτη. Δεν είναι τυχαίο ότι είμαστε πρώτοι, γιατί δεν υπάρχει πραγματική δημοκρατία της καθημερινότητας στην Ελλάδα και δεν υπάρχει διάθεση συνεννόησης και φυσικά δεν υπάρχει ένα πολιτιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο να μάθουμε να λύνουμε τις διαφορές μας, να επεξεργαζόμαστε την επιθετικότητά μας και τα αρνητικά μας συναισθήματα. Εφόσον δεν υπάρχει ανεκτικότητα στην κοινωνία πως μπορεί να υπάρχει ανεκτικότητα στο σχολείο; Αυτό είναι το μεγάλο μου ερώτημα και θέλω να σχολιάσω τους διάφορους στατιστικούς που μας δίνουν νούμερα στις εφημερίδες και περιφέρονται από κανάλι σε κανάλι. Σκοπός των ερευνητών δεν είναι να μας δώσουν τα νούμερα, αλλά πρωτίστως να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα. Διάφοροι καθηγητές πανεπιστημίου ανακοινώνουν διάφορα, όμως δεν λύνουν το πρόβλημα, δια των περιγραφών και των ανακοινώσεων. Πολλές φορές στην Ελλάδα, νομίζουμε πως κατονομάζοντας ένα πρόβλημα, το λύνουμε ταυτόχρονα. Είναι η πλάνη του νομιναλισμού στον Μεσαίωνα. Όταν περιγράφουμε ένα πρόβλημα, πρέπει να αναλάβουμε και την ευθύνη να το λύσουμε. Και συνήθως αυτοί που το κατονομάζουν και το περιγράφουν, απλώς το μεταθέτουν στους άλλους. Γιατί στην Ελλάδα, πάντα έτσι λειτουργούμε, δεν θα το λύσω εγώ, θα το λύσει εσύ.

ΕΧ-Πώς θα λυθεί αυτό το πρόβλημα; Γιατί πλέον έχουμε και τον διαδικτυακό εκφοβισμό, Μπορούμε να καταλάβουμε εάν το παιδί δεχτεί σωματική επίθεση στο σχολείο, Αλλά τι γίνεται με το διαδίκτυο;

ΦΜ-Ο διαδικτυακός εκφοβισμός σχετίζεται με την νομοθεσία που επικρατεί σε κάθε χώρα, σχετικά με το πώς λειτουργεί το διαδίκτυο. Επίσης και σε αυτό το θέμα, η Ελλάδα είναι ξέφραγο αμπέλι. Όλες οι χώρες στην Ευρώπη τηρούν κάποιους νόμους για την χρήση του διαδικτύου, για το αν κάποιος μπορεί να κατεβάσει ταινίες προσβλητικού περιεχομένου, σεξουαλικού περιεχομένου, αν μπορούμε να κάνουμε αναρτήσεις στο διαδίκτυο ελεύθερα. Αυτά όλα πρέπει να τα προασπίσει το κεντρικό κράτος. Συζητήθηκε ποτέ το θέμα του διαδικτύου στο ελληνικό κοινοβούλιο, συζητήθηκε στις εκλογές; Το θέμα του διαδικτύου απασχολεί έντονα την ελληνική οικογένεια. Είναι ένα μέσο που εξοπλίζει με γνώση, φέρνει κοντά τους ανθρώπους, είναι ένα δημοκρατικό μέσο που απευθύνεται στον κάθε ένα με τον ίδιο τρόπο και

του δίνει πραγματική κοινωνική υπόσταση, επικοινωνία, γνώση και πρόσβαση. Το διαδίκτυο σέβεται το κοινό, αλλά πρέπει να μάθεις το κοινό να αντιμετωπίζει το διαδίκτυο με έναν ευέλικτο και έξυπνο τρόπο. Εδώ είναι το θέμα της παιδείας και του νόμου. Πρέπει ο νόμος να προασπίσει τους αφελείς και τους αδυνάτους ή τους απροετοίμαστους ή τους κατά τεκμήριο αδύναμους να προστατευθούν μόνοι τους όπως είναι τα παιδιά ή κάποιοι απομονωμένοι άνθρωποι. Αυτούς να τους προστατεύσεις νομικά και τους υπόλοιπους να τους εκπαιδεύσεις ή να τους παρακολουθείς συστηματικά και μεθοδικά. Μια συζήτηση για το διαδίκτυο και το ρόλο του θα πρέπει να γίνει στην ελληνική βουλή και να πάρουν θέση τα κόμματα, γίνει στους τοπικούς δήμους και τις περιφέρειες και φυσικά πρέπει να γίνει στα πανεπιστήμια και να περάσει όλη αυτή η γνώση για το πώς θα πρέπει να λειτουργήσουμε σε σχέση με το διαδίκτυο στην πράξη. Αυτοί που πρέπει να προστατευθούν όπως είπα είναι τα παιδιά και οι πλέον ευάλωτοι, είτε λόγω ειδικών προβλημάτων, είτε λόγω άγνοιας, είτε λόγω απομόνωσης, είτε λόγω πολύ πιεστικών αναγκών. Με αυτήν την έννοια ο διαδικτυακός εκφοβισμός είναι θέμα νόμου και εκπαίδευσης πρώτο είναι ο νόμος, πχ. δεν θα πρέπει να κυκλοφορείς σε μια χαοτική κοινωνία χωρίς πινακίδες ή χωρίς απαγορευτικά σχήματα. Κάπως έτσι είναι και το διαδίκτυο. Θα χαθείς, θα πέσεις σε παγίδες και κινδύνους, εάν δεν υπάρχουν κανόνες πλοήγησης. Θα πας σε μέρη που είναι ακατάλληλα και δεν θα πας στο στόχο σου.

ΕΧ-Όσον αφορά τον σχολικό εκφοβισμό, ο γονιός όταν το αντιληφθεί, τι κάνει;
ΦΜ-Πρέπει να δουλέψουμε πολύ σοβαρά και μεθοδικά. Το ευρύτερο κοινωνικό επίπεδο επηρεάζει τον τρόπο που λειτουργούμε στην τηλεόραση, στο δρόμο, στο γήπεδο, στην εκκλησία, στην βουλή, στο σπίτι μας, βρίζοντας και επιτιθέμενοι ο ένας στον άλλον, λες και είμαστε εχθροί σε αυτόν τον τόπο και όχι αλληλέγγυοι συνάνθρωποι, συνοδοιπόροι, συγγάτοικοι, συμπολίτες και συμπατριώτες. Πρέπει να βρούμε ένα νέο νόημα στους λόγους που είμαστε μαζί, στο σχολείο, στην πόλη, στο χωριό. Πρέπει να βρεθεί ένα νόημα, στο σχολείο. Πρέπει να βρεθούν νέες λύσεις που θα πείσουν σε ένα νέο περιεχόμενο, Ο,τι λέμε να αποκτήσει μια πνευματική πνοή η οποία να πείθει, να προβληθεί ένα επιχείρημα που να περνάει βαθιά, να συγκινεί και να συγκροτεί όλους σε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά. Όσοι γονείς έχουν παιδιά και πάνε σχολείο πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι πρέπει να είναι κοντά στο παιδί τους και να αναλάβουν τις ευθύνες τους και τις ευθύνες του. Υπάρχουν γονείς που στέλνουν τα παιδιά στο σχολείο, «έτσι, επειδή πρέπει». Δε ασχολούνται καθόλου και αυτό είναι ένα «έγκλημα», ένα πολύ σοβαρό, η μη ενασχόληση των γονέων. Ευτυχώς είναι λίγοι αυτοί οι γονείς, αφορούν περιπτώσεις πολύ λίγων ανθρώπων. Οι περισσότεροι γονείς παρακολουθούν τα παιδιά τους, αλλά πρέπει να συναντηθούν με άλλους γονείς και κυρίως πρέπει να συναντηθούν με τους καθηγητές των παιδιών τους. Οι καθηγητές είναι και πρέπει να γίνουν οι πρωταγωνιστές για την ανασύνταξη του σχολείου. Το σχολείο σήμερα, είναι σε κατάσταση αποδιοργάνωσης. Επιπλέον εξαιτίας του θέματος των πανελληνίων έχει κοπεί η βαθμιδωτή εκπαίδευση στα δυο. Αυτό δείχνεται από το ότι οι βαθμίδες ένθεν και ένθεν δυσλειτουργούν. Οι καθηγητές πρέπει να αναλάβουν την ανασύνταξη του σχολείου, Γυμνασίου και κυρίως του Λυκείου. Εδώ τίθενται και διάφορα θέματα πολιτικά, διοικητικά, πχ. σχολεία ευθύνης, σχολεία πρότυπα, σχολεία ιδιωτικά, σχολεία κοινοτικά, σχολεία εκκλησιαστικά, σχολεία γρήγορης ταχύτητας. Είναι σωστό και απαιτητό να λειτουργήσουν όλα τα σχολεία. Τα παιδιά θέλουν όλα προσοχή, πρέπει να είναι όλα στο σχολείο. Δεν εννοώ διαφοροποίηση ή κατηγοριοποίηση, ανάλογα με το νοητικό, οικονομικό του επίπεδο, αλλά ενασχόληση με το κάθε παιδί ξεχωριστά και ένταξη στο σχολείο.

ΕΧ-Αυτό είναι δύσκολο να γίνει όταν υπάρχει μεγάλος αριθμός παιδιών στην τάξη;

ΦΜ-Κανείς δεν είπε ότι αυτό είναι λάθος δηλαδή να μην ασχολούμαστε με την ποιότητα των μαθητών. Κανείς δεν ασχολήθηκε με αυτό το θέμα, παρά μόνο με το αν διορίστηκαν κάποιοι καθηγητές. Δεν ασχολείται κανείς με τους μαθητές. Ανακοινώθηκε αν πήγαν όλοι οι μαθητές στο σχολείο; Σε αυτό το πλαίσιο θα δούμε και τον σχολικό εκφοβισμό, εκεί και την σχολική άρνηση. Ξέρουμε κάθε χρόνο ότι έχουμε μια μεγάλη μαθητική διαρροή στην Ελλάδα, από το δημοτικό στο γυμνάσιο; Ξέρουμε ότι έχουμε μια μεγάλη διαρροή από το γυμνάσιο στο λύκειο; Εκεί παρατηρείται αποκλεισμός μαθητών, ειδικά αγοριών, από το γυμνάσιο στο λύκειο, όταν σταματά η υποχρεωτική εκπαίδευση. Μετρήσαμε ποτέ αυτό το ποσοστό, ψάξαμε αυτά τα παιδιά; Ακόμη και η στατιστική υπηρεσία δεν τα ξεχωρίζει τόσο καλά. Ούτε έχει πίνακες για να τα δει κάποιος. Πρέπει να δούμε τα στοιχεία ανά σχολείο για να εντοπίσουμε την διαρροή. Σας τα λέω αυτά, γιατί μελετώ κλινικό υλικό και βλέπω ανθρώπους με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που δεν είναι επί του παρόντος να τα αναφέρουμε. Αυτά πρέπει να μελετώνται πριν γίνει το φαινόμενο πρόβλημα για να παρέμβουμε. Στην χώρα μας δεν παρεμβαίνει κανείς. Όλοι συζητάμε και σταματάμε εκεί. Σας τα λέω αυτά γιατί εγώ παρεμβαίνω, αλλά παρεμβαίνω σε μικρή κλίμακα, γιατί δουλεύω στον ιδιωτικό τομέα, δεν έχω καμία θεσμική θέση. Παρεμβαίνω χωρίς να δεσμεύομαι από κάποια θέση. Πρέπει λοιπόν να αντιμετωπίσουμε αυτό το πρόβλημα και να δούμε ποια παιδιά δεν πάνε σχολείο, να τους πάρουμε ένα τηλέφωνο. Να τηλεφωνήσουμε στην μαμά ή στον μπαμπά στο σπίτι. Ποιοι δεν ήρθαν εφέτος και πέρυσι ήρθαν; Τι κάνουν αυτά τα παιδιά; Κανείς δεν ενδιαφέρεται. Οι καθηγητές έχουν πίνακες με όλα τα στοιχεία των μαθητών. Εάν δεν μπορούν οι καθηγητές να ενημερώσουμε κάποιους άλλους που ασχολούνται με αυτά να παρέμβουν. Η να το θέσουμε σε ένα συνέδριο στους υπεύθυνους φορείς που ασχολούνται με αυτά. Πρέπει να εντοπίσουμε το πρόβλημα και να δούμε ποιους ανθρώπους αφορά. Ποιον αφορά ο σχολικός εκφοβισμός; Εκεί θα πρέπει να πάμε να δουλέψουμε. Δεν θα κατηγορούμε όλα τα παιδιά, ή τους καθηγητές μιλώντας αορίστως για όλον τον κόσμο. Θα εστιάσουμε στο ποιοι είναι αυτοί που υποφέρουν από το φαινόμενο και να τους εντοπίσουμε. Γιατί οι ειδικοί δεν εντοπίζουν αυτούς που έχουν το πρόβλημα; Γιατί δεν περνάνε στην επόμενη φάση της έρευνας, αλλά μένουν στο πρώτο στάδιο; Πρέπει να περάσουμε στην πράξη, γιατί συζητάμε για τα ίδια φαινόμενα εδώ και τόσα χρόνια. Μόνο έτσι θα τιμήσουμε τα παιδιά και θα τους δώσουμε το κύρος του πολίτη που τους αναλογεί και όχι τα μεγάλα λόγια που λέμε στις παρελάσεις και τα παιδιά βαριούνται απίστευτα αλλά και θυμώνουν, εξαιτίας της παραμέλησης που έχουν υποστεί, στο σχολείο, στο φροντιστήριο, στην οικογένεια αλλά και στην αστική ζωή της πόλης και σε άλλες όψεις της κοινωνικής ζωής.

ΕΧ-Θα έπρεπε λοιπόν να υπάρχουν παιδοψυχίατροι και παιδοψυχολόγοι στο σχολεία; ΦΜ-Είναι καλό να ζητείται περιστασιακά η συνδρομή αυτών των δυο ειδικοτήτων, αλλά εάν υπάρχουν σε τακτική βάση παιδοψυχίατροι και παιδοψυχολόγοι στα σχολεία, τα παιδιά που τους επισκέπτονται θα γίνουν αντικείμενο bullying. Τα θέματα αυτά θέλουν πολλή διακριτικότητα, ευθύνη και σοβαρότητα που στην χώρα μας, έχει χαθεί. Έχει χαθεί η έννοια της σοβαρότητας και της ευθύνης, στην συνάντηση και την δράσης του ενός ανθρώπου απέναντι στον άλλο. Αυτό είναι το μεγάλο πρόβλημα στην σημερινή ζωή, για αυτό βλέπουμε ακραίες συμπεριφορές, απολίτιστες, που οφείλονται στην έλλειψη ανεκτικότητας που στηρίζεται σε μια μειωμένη κοινωνική αγωγή που στηρίζεται σε μια αίσθηση ότι δεν χωράμε εδώ, δεν χωρά κανένας, ούτε οι αδύνατοι, ούτε οι δυνατοί. Όλοι έχουν την τάση να διευρύνουν

τον χώρο αλλά κανένας δεν έχει εκπαιδευθεί να πάρει την θέση του σε αυτήν την κοινωνία και να διεκδικούμε φωνάζοντας συνθήματα και διάφορες άλλες ιστορικές κραυγές που δεν λύνουν κανένα πρόβλημα. Χρειαζόμαστε ευαισθησία, χρειαζόμαστε παιδεία χρειαζόμαστε κανόνες και θεσμούς

ΕΧ-Ένα παιδί που έχει υποστεί σχολικό εκφοβισμό, θα έχει προβληματικό χαρακτήρα στο μέλλον;

ΦΜ-Εξαρτάται από την βαρύτητα του συμβάντος που έχει υποστεί. Η σεξουαλική κακοποίηση μιας έφηβης ή ενός εφήβου δεν είναι της ίδιας βαρύτητας με ένα σπρώξιμο ή ένα κακόγουστο παρατσούκλι για ένα παιδάκι. Το να σε αποκαλούν «χοντρομπαλά» δεν είναι της ίδιας βαρύτητας με το να σε κακοποιήσουν σωματικά. Χρειάζεται εξατομίκευση, χρειάζεται να ψάξουμε το κάθε παιδί, τον κάθε άνθρωπο. Οι γενικεύσεις δεν βοηθούν την αποτύπωση του φαινομένου, την διακρίβωση του τι έχει συμβεί στον καθένα, δεν διευκολύνει την παρέμβαση, τις στάσεις και τις συμπεριφορές όλων, των γονέων, των καθηγητών και των μαθητών φυσικά. Κάθε παιδί χρειάζεται εξατομικευμένη προσέγγιση και παρέμβαση,

ΕΧ-Στο εξωτερικό έχουμε δει περιπτώσεις όπου ο σχολικός εκφοβισμός οδηγεί στην αυτοκτονία. Στην Ελλάδα δεν έχουμε ακόμη αυτά τα φαινόμενα. Θωρείται ότι είναι ακραίο σενάριο;

ΦΜ-Η μεταφορά ψυχοπαθολογίας από το εξωτερικό με ενοχλεί. Είναι εύκολο και συνηθισμένο να μεταφέρουμε ένα μοντέλο συμπεριφορών από το εξωτερικό στην Ελλάδα και να το αντιγράψουμε. Έχουμε παιδιά στην Αμερική που οπλοφορούν, είναι άλλα τα μοντέλα σχολικής και κοινωνικής ζωής στην Αμερική, άλλα στην Δυτική Ευρώπη, άλλα στην Ελλάδα. Στην χώρα μας δεν έχουμε αυτοκτονίες παιδιών και εφήβων-παρά ελάχιστες, ευτυχώς. Ακόμη και η μυθολογία των αυτοκτονιών στην Ελλάδα, λόγω της κρίσης, είναι κατασκευασμένη πλάνη από τα ΜΜΕ και τους επαγγελματίες της αυτοκτονιολογίας και της αυτοκαταστροφής. Στους εφήβους δεν έχουμε αυτοκτονίες στην Ελλάδα-παρά ένα πολύ μα πολύ μικρό αριθμό. Έχουμε πολύ «καλή»-ίσως υπερπροστατευμένη, νεολαία. Πρέπει να σταθούμε κοντά στους νέους να τους βοηθήσουμε ακόμη περισσότερο αλλά με σοβαρότητα και απαιτώντας όρια. Όσον αφορά τα παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση, εκεί χρειάζεται προσοχή και επιστημονική βοήθεια για κάθε ξεχωριστή περίπτωση. Δεν χρειάζονται γενικότητες. Πρέπει να γίνει στοχευμένη παρέμβαση, στο παιδί, στην οικογένειά του, στο περιβάλλον του και να γίνει αυτό που πρέπει, με βάση τα διεθνή κριτήρια όπως καθορίζονται από την διεθνή βιβλιογραφία. Έχουμε καλούς επιστήμονες που τα ξέρουν όλα, απλώς πρέπει να τα κάνουμε πράξη. Υπάρχουν σοβαροί και υπεύθυνοι άνθρωποι στη Ελλάδα, αλλά δυστυχώς είναι λίγοι.

ΕΧ-Σας ευχαριστώ πολύ για την συζήτηση. Κρατάω τα θετικά στοιχεία, ότι στην χώρα μας έχουμε υγιείς νέους και σωματικά και ψυχικά και αυτό είναι πολύ σημαντικό.

ΦΜ-Το πιστεύω! Για αυτό έχουμε και πολλές διακρίσεις των νέων πχ των επιστημόνων ή των καλλιτεχνών. Γιατί παρά τα τραύματα που ανέφερα πριν, πολλά παιδιά φεύγουν στο εξωτερικό και διαπρέπουν. Υπάρχουν όμως πολλά παιδιά που δεν τελειώνουν το σχολείο. Κάνω έκκληση από τηλεοράσεως και στους καθηγητές και σε αυτούς που ασχολούνται με τα παιδιά να κάνουν κάτι για τα παιδιά εκείνα που από τα 12-18 είναι εκτός εκπαιδευτικού συστήματος. Κυρίως τα αγόρια, γιατί αυτά είναι η βάση της παραβατικότητας, αυτά οδηγούνται στα ναρκωτικά, στα Εξάρχεια, στη Χρυσή Αυγή, αυτά οδηγούνται στα γήπεδα, στη βία, σε ακραίες παραβατικές

καταστάσεις. Τα παιδιά αυτά χειραγωγούνται, για αυτό πρέπει να τα εντάξουμε στο εκπαιδευτικό σύστημα για να τα προστατεύσουμε.

ΕΧ-Σας ευχαριστώ πολύ. Κάθε φορά μας μαγεύει ο λόγος σας, γιατί μιλάτε από καρδιάς.